

Մ Ա Մ Ի Մ

Լ Բ Ե Պ Ի Բ

ԵՊՊԵՅԻՆ, ԻՐԱՂԵՐԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Տարեկան գինն է 120 ռ-չ
Վեցամսեայ 65 "
Մէկ Ժամուցումը տողին 40 փարայ է :
Ստորագրութիւնները կանխիկ են :
Ստորագրութիւնները ամեն ամսոյն 1 ին և 16 ին կը սկսին :

Դուրս երթալը լրագիրներուն ծախուն ծախքը առնողն վրայ է :
Լրագրոյ վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն, խմբագրին պիտի ուղարկուի և ասոնց ծախուն ծախքը իր կողմն վրայ է :

ԲՈՎԱԵՆ ԴԵՎՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

Կը յայտնութիւն մը : Վիենայի մէջ շար տերութեանց դեպքերուն ստորագրած վերջին նախորդ շուքը : Ռուսաց Փոքր Ասիայի պարսկական վրայ Մոսկովեո լրագրին սուած լուրերը : Պայթիկի ուսուսաց դասաւանդին գրուած լուրերը : Պայթիկի անգղիական նաւախուճիկի վրայ լուրերը : Տոմարի գորութեան սյգման վիճակին և Վնդիկի տերութեան Պայթիկի ծով խրկած նաւատորմիկի վրայ Քոնստանտնուպոլիսի լրագրին բրած խորհրդածութիւնները : Ռուսիայի գեմ-գաղղի տերութեան համած ծովային զորութիւնը : Ռուսաց Պայթիկի նաւատորմը : Ռուսիայի և Վնդիկի մէջ եղած դադանի թղթախոսութիւնները :

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ԱՊՍՏՄԱՐԹԻՒՆ

Վերսալի տրուած յայտնութիւնը : Աթենքի գրուած նամակ մը : Մոսկովի մէջ բռնուած նաւ մը :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեւ ծովին եկած լուրերը : Վնդիկի շարժումն ի վեր մայրաքաղաքը եկած անգղիացի զօրք և պատերազմական սուսար : Եզդիստոսի կուսակալին խրկած գրամական նամակը :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐՏԱՔԻՆ : Ծովային գործոց պաշտօնին համած հրամանը : ԳԱՂՂԱՔ : Օսկոյի ուրբախոսութեան բրած աղբերակները : Արեւելք խրկուած գաղղիական զօրաց թիւը :

ԻՐԱՂԵՐԱԿԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լրբոր Բ. Գրան հաւատարմի գաշ նակիցները Վնդիկի ու Վաղղիկի տերութիւնները իրենց քաջազօր բանակները Արեւելք, և իրենց հօր նաւատորմիկներն ալ Պայթիկի ու Սեւ ծով կը խրկին վեհախառ Սուլթանին իրաւունքները պաշտպանելու, Ռուսիայի կառավարութեան ներքին խորհուրդները հետզհետէ բողբոլին երեւան կ'ելեն :

Սրբ Համիլթըն Այնուրի թղթակցութիւններուն բրած անժխտելի յայտնութիւններուն վրայ Ռուսիայ լրագիրները ուրիշ աւելի զարմանալի յայտնութիւններ կ'ելեցնեն : Բեդրսպուրի իր լրագրին ետեւ, որ ամեն օր Ռուսիայի կառավարութեան ընթացքը կը գտիլէ իրրեւ ամենաբարձր, և ընդհատ կառակն Բ. Գրան և անոր գաշնակից արեւմտեան երկու մեծ տերութիւններուն վարմունքը վար կը զարնէ իրրեւ անխուս, Հիւսիսային-Միջու ըսուած ուստի լրագրին ալ նոյն աղբերակին իր աղղեցութիւններն աւելելով հետեւեալ հետաքրքրական յօդուածը կը հրատարակէ իր աղղիկ թղթուցն մէջ :

« Ռուսաստանաց կայսրը յուսով սրտի կը տեսնոր ստոր միլիոն օրվոտարս քրիստոնէից մահակաւ կանտութեան շարժուքը լուծին տակն հեծելը, և մեր մեծ կայսրը իրրեւ օրինուոր վեհախոս և պաշտօնն օրվոտարսութեան Սուլթանին ապահովութիւն պահանջը իր իշխանութեան տակ գտնուած օրվոտարս

քրիստոնէից բարեկեցութեանը համար :

Մեր կայսրը իրաւունքները շատ դարեւ ի վեր հաստատուած են, այսինքն Վ. Պօլսոյ յուսաց կայսրութեան մահակախանայ լուծին տակն ինկած օրէն : Երբոր Արեւելեան կայսրութեան տիրող ցեղը մարտու, յուսաց բոլոր իշխանութիւնները հաստատեցին ու վաւերացուցին Վ. Պօլսոյ Յովտարաւ պատերազմին հրովարտուող, որ կայսրութեան ամբողջը տեղու կը հրաւիրէր ի վնդ Գ. Ռուսիայ մեծ դուքսը, և զանկիս իրենց օրինաւոր և ժառանգական թագաւոր ճանչցան :

Յիշեալ հրովարտակն բուն օրինակը, որ յուսարն լեզուով շարադրուած ու գրուած է, Յովտարաւ պատերազմին, Երեսուշեղար մեծարարութեւ, երկու կողմիցապէս և երկու արքայիկողմէս ստորագրուած է, և կը ըսուի թեմա կը պահուի ի Բոլոյն արքայիկողմէս որոշուած պաշտօնատնն զիւսանելու մէջ : Այս համախառն օրսուրը եղած է 1561 ին :

Հիւսիսային-Միջուին այս յայտարարութեան կը տեսնուի, որ Ռուսիայի կայսրը յուսաց Վ. Պօլսոյ կայսրութեւ ժառանգն է, և հետեւեալքար այս իրաւունքով է որ Վ. Պօլսու ձեռք անցունելու կ'աշխատի եղբայր :

Սեր կարծեօք, Վ. Պօլսոյ կայսրութեան վրայ Ռուսիայ ունեցած ժառանգական իրաւունքը հաստատուելու համար, թերեւ աւելի աղղիկ կ'ըլլար վերջիշեալ աղղահամարը շինող լրագրին ուսուսաց կայսրութեան կազգատողն ուղղ զըծով մեծն կատանդիանոսէն իլեցնել : Ան ժամանակը ոչ միայն Վ. Պօլսոյ, այլ և բոլոր Արեւելքի վրայ Ռուսիայ ունեցած իրաւունքը յայտնի բրած կ'ըլլար : Կը զարմանանք, որ ասանկ պարզ գաղղախար մը չէ կըցեր Հիւսիսային-Միջուին միտքէն անցնիլ : Ու դժբաղդաբար պարտաւորուեր է վերջիշեալ խախտաւ հրովարտակն դիմելու, որպէս զի Օսմանեան տերութեան անկախութեանը և գերագոյն իրաւանցը դէմ Ռուսիայ կողմէն եղած անիրաւ յարձակումը արգարացնէ :

Անգղիական կըզ լրագիրը Վիենայի մէջ անցեալ ամսոյ 9 ին Աւստրիայի Վաղղիկի Անգղիայ և Տրուսիայի գեպարաններուն ստորագրած վերջին նախորդումը կը հրատարակէ, որն որ Անգղիայի Վ. թագաւորու հեղին հրամանաւոր արտերուն և հասարակաց խորհրդարաններուն հաղորդուեցաւ, և որուն վրայք լրագրոյս 116 և 117 թիւերուն մէջ համառօտ տեղեկութիւններ տուած ենք : Ահաւասիկ այս նախորդման օրինակը :

1854 ապրիլ 9 ին Վիեննա եղած դիւանաւորական խորհրդին նախորդումը :

« Ի ներկայութեան Աւստրիայի Վաղղիկի և Տրուսիայի գեպարանաց :

« Վաղղիկի ու Անգղիայի վրայք գեպարաններուն ինչպիսի ժողովրդագրութեամբ կարգաւորու այն գիւրերը, որոնք կը հաստատեն, թէ Վրաստան ու Վաղղիկի իշխանութիւնները պարտու ժամանակի մը մէջ պարտաւորու համար ինչպիսի կառավարութեան կըլլած հրովարտուած պատերազմին միտքով, Ռուսիայ և Տրուսիայ մէջ արգելի բացաւ պատերազմը նմանապէս հիմնու ալ մեկ կողմէն Ռուսիայ և միւս կողմէն Վաղղիկի ու Անգղիայ տերութեանց կողմէն ուղղակի ձեռք առնուած միջոցի մը պատճառաւ : որն որ Աւստրիայ ու Տրուսիայ ալ իրաւանց վրայ հիմնուած համարելով պաշտօնատննելին, Վիեննայի ժողովին մէջ ներկայացուցաւ երկու տերութեանց գիւրքին այս փոխառութիւնը : Աւստրիայ ու Տրուսիայ գեպարաններուն հարկաւրից պատճառաւ մը սկսուեցաւ 1853 թիւ անմիջեւ 5 ին և 1854 յուսար 15 ին նախորդումներուն մէջ նշանակուած միջոցի վրայ շար տերութեան

թեանց համաձայնութեանը վրայք նոր յայտարարութիւն մ'ալ ընելու :

Հետեւեալքար ստորագրուանքը այս համախառն վրայիկնին մէջ ծանուցին, թէ իրենց կառավարութիւնները համաձայն կը կենան հետեւեալ երկու կետերուն վրայ : 1. Օսմանեան կայսրութեան երկրին անհողմութիւնը հաստատ պահել, որուն գլխաւոր պայմաններն մէկը պիտի ըլլայ միայն Վանուսեան իշխանութեանց պարտաւոր : 2. Սուլթանին զգացմանը իրաւ համաձայն գաղղ օգոտի մը համար : անոր անկախութեան ու գերիշխանութեանը յարմարութեան միջոցներով հաստատել Գրան քրիստոնէայի կառավարուն քաղաքական ու կրօնական իրաւունքները :

Օսմանեան կայսրութեան երկրին անհողմութիւնը և և պիտի ըլլայ պատերազմող տերութեանց մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատուելու նպատակաւ ըլլալը ամեն գաշնագրութեանց ինքնակալ պայմանը : և ստորագրուանքուն ներկայացուցած տերութիւնները կը խոտանան համաձայնութեամբ աշխատիլ յիշեալ կայսրութեան գրութիւնը Եւրոպայի ընդհանուր հաւասարակութեանը կաղղու ամենայն առկա երաշխաւորութիւններ գտնելու : միանգամայն կը ծանուցանեն, թէ իրենց գաշնագրութեան նպատակին համեմու համար պէտք եղած միջոցներուն զորածութեանը վրայք մտածելու և համաձայնութեամբ որոշում ընելու պատրաստ են :

Ի՞նչ դեպք որ պատահի ներկայ գաշնագրութեան պատճառաւ, որն որ մի միայն Եւրոպայի շահուցը վրայ հիմնուել, և որուն նպատակը միայն հաստատուն ու տեւողական խաղաղութեան մը վերահաստատուելը ձեռք կընայ բերուիլ, ստորագրուանքուն ներկայացուցած կառավարութիւնները փոխադարձաբար կը խոտանան ոչ Ռուսիայի կայսրութեան կառավարութեան հետ և ոչ ուրիշ որ և կը տերութեան մը հետ վերջիշեալ սկզբանց հախտակարարագրութիւն մը չենէլ աւանց անոր վրայք աւանդուց միտքանութեամբ խորհրդակցելու :

(Ստորագրութեամբ) ԳՈՒՈՒՆ ԱՄԵՐԻՈՒՅԻՆ ԳՈՒՌԻՔԻՆԵՆ ԲՈՒԵՍՏՐՈՒՆԵՏ ԱՐԻՍՏՈՒՍ

Գաղղիկի Մոսկովեո պաշտօնական լրագրին մէջ սպրիլ 29 թուով հետեւեալը կը կարգաւորու ուսուսաց զօրքերուն Փոքր Վաղղիկի պարսկական վրայք : « Ինչպէս որ երեկ ծանուցինք, ուսուսաց զօրքերը Փոքր Վաղղիկի պարսկական վրայքին : Քանի մը լրագիրներ ուսուսաց այս ետ շարժումը Աւստրիան ապա հոյիցներու պատճառաւ է, կ'ըսեն, թէ Օսմանեան իշխաններն անոր սահմանագրուին հետեւեալով : Որոնք որ կը մըտածեն, թէ Աւստրիայ կառավարութիւնը այս անօրեխուութեան պատճառաւ իւր քաղաքականութիւնը կը չափաւորէ, կը մտնան, որ այս դեպքը իրաց վիճակի ամենեւին չի կրնար փոխել և Վիեննայի կառավարութեան խնդիրները գոհ ընել :

« Օսմանեան գաշնագրութիւնները որոնց Աւստրիա մասնակից եղաւ, ինչպէս նաև գեպարանաց ժողովին վերջին նախորդումը, կը պահանջեն չէլ թէ Վաղղիկի մեկ փոքր մասին ալ Վանուսեան երկու գաւառներուն նոյնպէս և Օսմանեան երկրին մէջ ուսուսաց գրաւած բոլոր տեղերուն ալ բողջ պարպուելը : Աւստրիա ոչ միայն իւր սահմանագրութիւնը ապահովելու համար արեւմտեան տերութեանց հետ միացաւ, այլ ուղեց նաև գործակից ըլլալ անոնց՝ ընդհանուր Աւստրիայի հաւասարակշիւութիւնը և բոլոր մեծամեծ շահերը հաստատ պահելու : Աւստրի Աւստրիա ամենեւին գոհ չըլլար Փոքր Վաղղիկի պարսկականութեան, և անտարակից եղք որ այս մտօք պատասխանած է Ռուսիայ կառավարութեան

կողմէն այս նիւթոյս վրայ իրեն հետ եղած հարորդակցութիւններուն :

Պայթիկի ուսուսաց գաւառներէն հետեւեալը կը գրեն գաղղիական Ս. Կիլիսո լրագրին :

« Բրուսիայ տերութեան Վիեննայի վերջին նախորդումը ստորագրուելու լուրը խորին աղղեցութիւն մը բրաւ Բեդրսպուրիկի մէջ : կայսրը խիստ արջամած է :

« Բրոնչլիտտի գործարաններն մեկուն մէջ անըդուշութեամբ 10,000 լիպրէ վառօդ բռնկելով, 44 գործաւոր մեռան :

Պայթիկի անգղիական նաւախուճ բին վրայ հետեւեալ լուրերը կուտայ Փարիզի Բոնա լրագրիցը :

« Նաբիրը ծովակալին նաւախուճը Պինլանտիայի ծոցին բերանը հասաւ : բայց սառեալը դեռ հալած չըլլալով մեծ գործողութիւնները չի մը ժամանակ ալ պիտի ուշանան : Ասկէց զատ կ'ըրեալ, որ Նաբիրը ծովակալը գաղղիացիները յարգելու համար միտքը զըրած է անոնց նաւախուճներն հասնելէն առաջ բանի մը ձեռք չի դարնել, ըստ որում կ'ուղէ որ անոնք ալ պատերազմին ամեն վտանգներուն ու փառացը մասնակից ընեն : Սակայն իւր նաւատորմը երեք բաժին բրաւ այն պիտի դիքի մը մէջ, որ պէտք ըլլային, կրնան շուտով գործարուիլ ու պատերազմ ընել :

« Աւաղին բաժինը Վիեննայի ծոցին բով կ'սպասէ Բոլանդէնի, Վիպաւի և Ռիտտաւի նաւահանգիստներուն մօտ : երկրորդը նոյն ծոցին մէջ ինկայի նաւահանգստին դիմացը կ'ըսպասէ՝ բոլոր ծովային հարորդակցութիւնները խախտելու կերպով, եւ բոլորը Վիեննայի ծոցին բերանը կը կենայ Սիպոթի մօտ, ուր ուսուսաց նաւախուճը գոցուած կեցած է : Կը կու անգղիական շոգենաւ ալ այս վերջին նաւահանգստին մօտերը կ'սպասեն : Սինչեւ ապրիլ 16 դեռ ամենեւին թնդանթ մը արձակուած չէր, բայց ի գերի բռնուած ուսուսաց իւր Ֆինլանտացուց վիճառագրեր նաւերուն վրայ արձակուածներէն :

« Այս գերի բռնուած նաւերուն թիւը օրէ օր եւելնալու վրայ է : Սինչեւ հիմա բռնուածներուն արժեքը 70,000 լիւրա սթեւալին կը հասնի կըրսեն :

Գաղղիական Բոնափիլիսիոնի լրագիրը հետեւեալ շահաւէտ խորհրդաւ ծուրթիւնները կ'ընէ՝ նաւական գիտութեան բրած յառաջող իմութիւններու վը ծովային զօրութեան այժմեան վիճակին, և մասնաւորապէս Անգղիայ տերութեան Պայթիկի ծով խրկած նաւատորմիկն վրայ :

« Անգղիայ լրագիրները կը ծանուցանեն, թէ մօտերս Սարթին ծովակալին աւանդորդութեամբ 13 պատերազմական նաւ ալ պիտի երթան Պալթիկի ծով : Աս նաւերը՝ որոնց 5 ը 81-91

Թնդանթով մեծ կրկնայարկներ են, ամենը մեկէն 465 Թնդանթով, 4.930 զորք և 3.886 ձիու ուժ ունին:

Պուստայ ջուրերուն մէջ Վաբերը ծովափային հրամանատարութիւնը տակ գտնուած անդղական նաւատորմից արդէն 36 նաւէ կը բաղկանայ, որոնք են՝ 11 եռայարկ ու կրկնայարկ ստուտակաւոր, որոնց մէջ է նաեւ Ուէլ-լինիլին անուն աշխարհի ամենամեծ նաւը 131 Թնդանթով, 6 եռայարկ ու կրկնայարկ առաջատար, 10 Ֆրը գաթան ու 9 անուսնոր շոգենաւ, որոնց ամենը մեկէն 18.460 զորք և 1.864 Թնդանթով ունին: Երբոր վերաբերեալ 13 նաւերն ալ այս նաւատորմին հետ միանան, բոլորին թիւը կ'ըլլայ 49 նաւ, 2.300 Թնդանթով, 23.570 զորք և 26.500 ձիու զորութիւն: Եւ երբոր գաղղիական նաւատորմին ալ միանայ անդղական նաւատորմին հետ, ան ժամանակը միացեալ 30.000 հոգիէն աւելի ծովային զորաց ընտիր բանակ մը պիտի ունենան քաղաքի թիւ կործնող ներքու հրամանատարութեանը տակ, ասկից զատ Թնդանթներու այնպիսի աշխարհի շարք մը, որուն նմանը չէ տեսնուած ծովու վրայ: Սիւս կողմանէ՝ Սե Ժոնու միացեալ նաւատորմից ներքու ալ մեկ տեղ առնելով, որոնք 50 թ. չորս նաւէ կը բաղկանան և 2.000 Թնդանթով և 20-25.000 զորք ունին, կը տեսնուի որ Վնդղից ու Վաղղից այս առաջին անգամ Ռուսից դէմ հանած ծովային ու ցամաքային զորաց թիւը արդէն 120.000 թ հասած է:

Իրենց պատրաստած զորութիւններուն վրայ ուղիղ գաղափար մը ունենալու համար, բաւական չէ նաւերը թուել, Թնդանթները և մարդերը համարել, այլ մանաւանդ պէտք է այժմեան սարսափելի Թնդանթներուն և ստուտակին գործադրութիւնը մեծ նաւերուն ստացած զորութիւնը հաշուել: Եւս օրուան օրս 90 Թնդանթով նաւ մը վերջին ծովային պատերազմներուն ժամանակը գործածուած 100 Թնդանթով նաւերէն կրկնապատ ակի աւելի զորութիւն ունի: Թրուա ֆալկարի պատերազմին մէջ Նէլլըն ծովային 100 Թնդանթով նաւը 32, 18 և 12 լիպրէնց Թնդանթներ ունէր, որ ամեն մեկ կողմէն 1000 լիպրէ երկաթ կը ժայթքէին: Բայց այս օրուան օրս 90 Թնդանթով անդղական նաւ մը 68 և 32 լիպրէնց Թնդանթներով զինեալ է. և թէպէտ 14 Թնդանթանթով սրկաս ունի, բայց ամեն մեկ կողմէն 1.000 լիպրէ երկաթ աւելի կը ժայթքէ:

Պատուակը աւելի ևս կը մեծցընէ այս զորութիւնը որ արդէն զարհուրելի է: Երբոր նաւերը միայն առաջատարներուն օգնականութեամբ կը շարժէին, բոլորովին հոյն փոփոխութեանցը գերի էին: Վնհար էր յաղթամարմին եռայարկ մը ուղղւած կողմը շարժել, խիստ քիչ անգամ կարելի էր զանկիա յարմար հեռուորութիւնէ գերջով կէցնել Թնդանթներն ալէի բանեցնելու համար, և գծուար էր երկու կողմի Թնդանթները ուղղւած արագութեամբ մի և նոյն կէտի վրայ արձակել: Պատուակն աս ամեն գլխու աւարութիւնները անհետացուց. նաւը ուղղւած աղը կը կենայ, ուղղւած կողմը կը դառնայ խիստ կարճ միջոցի մէջ: Եւս պրանչէրի գիւտին վրայ Թնդանթին զորութիւնը կրկնապատեցաւ: Վնուշտ պատերազմին դէպքերը պիտի հասկընեն այս գիւտին պակասաւոր կողմերը, բայց շուտով անոնց ճարտը կը գտնուի. այս օրուան օրս ստուտակը իր այժմեան վիճակին մէջ նաւերուն անանկ ահեղ զորութիւն մը կուտայ, որուն վրայ վերջին պատերազմներուն ժամանակը բնաւ գաղա...

Վար չունենին: Վար արգիւնը անշուշտ քիչ ժամանակէն ուսուց նաւահանգիստները պիտի տեսնեն, երբոր ծովայիններն իրենց վրայ յարձակին: Դատերուն խօսքին նայելով, անանկ կ'երեւի թէ բոլոր ուսուց նաւահանգիստները անտակ են: Վտանգաւոր ու անօրուա բան է, կ'ըսեն, Պալմիլի մէջ Սիւսարիի ու Քրոնշտատի, և Սե Ժոնու մէջ Սեվասթոպոլի վրայ յարձակել: Սե Ժոնու ալ կը հաւատանք որ այս նաւահանգիստները զարհուրելի կերպով ամբարձակ են: Կ'ըսեն թէ Կիւրազայտ կայսրը որ անձամբ Քրոնշտատի ամրութիւնները շինել տուաւ, ըսեր է: «Շատ հետաքրքիր էմ հասկնալու թէ ինչպէս պիտի յարձակին Քրոնշտատի վրայ:»

Վտու ամենայնիւ այս ամրութիւններուն յատակագիծը Տէթրեմ զորապետը շինած է, Վաղղից բազմաբանակայ զարոյցին այն երեք աշակերտներէն մէկը, որ Վարօլմն Ս. կայսրը տուած էր Վնքրանգր կայսրը, և շինած էր առանց հիմնական նոր աւերման միջոցները գիտնալու, որոնցմով հիմնական նաւերը զինեալ են: Վտանց առաջուց գուշակել ուղղելու, որն որ մէկը գեա չի կրնար ճշգրիտ գիտնալ, կը կարծենք, որ այս միջոցներուն արգիւնը կարծուածէն աւելի արագ ու աղու պիտի ըլլայ: Ռուսից ծովային բերքերը անշուշտ շատ զօրւոր են. բայց առանց բազմապատ Թնդանթներու, երբոր Լիպրանայի, Թանժէրի, Սօկատարի ու Բախարսի Թնդանթները և Սէն - Ժան - Տ'Իւլայի կործանումը միտք բերուի, որոնք քանի մը ժամու մէջ կատարուած գործեր են մեր նաւատորմին ձեռքը, կը պարտաւորինք յուսալու, որ աշխարհիսերկու ամենաշարժաւոր նաւատորմները Վտուայի իրաւունքն ու կարգը պաշտպանելու համար միաբանած ամենայն կարող են յաղթութիւնը անհատելու:»

Վտուայի Վաղղից աէրութեան այս միջոցին Ռուսից դէմ հանած ծովային զորութիւնը:

Պալմիլի նաւատորմը:

Նաւերուն անունները	Տեսակը	Թնդանթներուն թիւը
Թ. Կ. Կ.	մեծ կրկնայարկ	100
Օւլի-Կի	պտուտ.	100
Լ. Կ. Կ.	մեծ	100
Ե. Կ. Կ.	կրկնայարկ	100
Պ. Կ. Կ.	"	90
Տ. Կ. Կ.	"	90
Լ. Կ. Կ.	"	90
Տ. Կ. Կ.	"	80
Թ. Կ. Կ.	"	80
Ս. Կ. Կ.	մեծ Ֆրգաթան	60
Լ. Կ. Կ.	"	60
Բ. Կ. Կ.	"	60
Վ. Կ. Կ.	"	50
Օ. Կ. Կ.	"	50
Բ. Կ. Կ.	"	50
Տ. Կ. Կ.	զոգեշարժ	40
Ս. Կ. Կ.	"	14
Ս. Կ. Կ.	"	10
Ս. Կ. Կ.	"	6
Լ. Կ. Կ.	"	4
Լ. Կ. Կ.	"	6
Տ. Կ. Կ.	"	4

Սե Ժոնու նաւատորմը:

Գ. Կ. Կ.	Եռայարկ	120
Վ. Կ. Կ.	"	120
Վ. Կ. Կ.	"	120
Վ. Կ. Կ.	կրկնայարկ	100
Պ. Կ. Կ.	"	90
Շ. Կ. Կ.	պտուտ. կրկնայարկ	90
Լ. Կ. Կ.	կրկնայարկ	90
Լ. Կ. Կ.	"	90
Ս. Կ. Կ.	"	90

Զոգեշարժ Ֆրգաթան

Ս. Կ. Կ.	"	16
Ս. Կ. Կ.	"	8
Տ. Կ. Կ.	"	20
Վ. Կ. Կ.	"	20
Վ. Կ. Կ.	"	14
Վ. Կ. Կ.	"	14
Վ. Կ. Կ.	"	14
Վ. Կ. Կ.	"	4
Վ. Կ. Կ.	"	4
Վ. Կ. Կ.	"	2
Վ. Կ. Կ.	"	30
Վ. Կ. Կ.	"	20
Օ. Կ. Կ.	"	20
Վ. Կ. Կ.	"	20
Վ. Կ. Կ.	"	10
Վ. Կ. Կ.	"	2
Վ. Կ. Կ.	"	2

Թնդանթներ 49 նաւ և 2992 Թնդանթով:

Ռուսից աէրութեան Պալմիլի ծովուն մէջ ունեցած պատերազմական նաւերն են՝ 30 եռայարկ ու կրկնայարկ, 30 Ֆրգաթան, 70 բորվէթ պրիբ և պրուս, ընդ ամենը 130 կտոր:

Օսմանեան կայսրութիւնը բախտեղ համար Ռուսից կայսր կողմէն անցեալ պարի Վնդղից կառավարութեան երաժ գաղղիի ստաւարի-Թնդանթները և անոնց պատասխանները:

(Շարունակութիւն)

Թիւ 6. - Սըր Կ. Զ. Սէյմուր առ Լորտ Դան Ռեզը:

(Սարա 6 ին առնուած գաղղիի աւխարհագրաբ):

Ի գրադուրի 22 փետր. 1853

Երեկ պատիւ ունեցայ կայսրէն ընդունուելու և ամենաշահաւետ խօսակցութիւն մը հետը ընելու: Սիայն կը յաւիտ, որ անհարաւ է ինձի մանրամասնաբար ամեն պարագաներով պատմել այս խօսակցութիւնը, որ ժամ մը և ասանկերու վարկեան քիչ է:

Կայսրը նախ առաջարկեց ինձի, որ ամառը Գին Չեր Տէրութեան ինձի իրիցած գաղղիի ու մտերմական նամակը* բարձր ձայնիւ իրեն կարգամ, ըսելով թէ տեղ տեղ իս պիտի կեցընէ գիտալու Թնդանթները կամ քանի մը սողերը ինձի թարգմանել տալու համար: Չորրորդ պարբերութեան որ հասանք, կայսրը իս կեցուց, ու ըսաւ, թէ ամուսնու շտ կ'ըլլաք Վնդղից Վ. Թագուհւոյն կառավարութեան հետ համաձայնիլ՝ Տաճկաստանի քայքայութեան հաւանականութեան առջև պէտք չեղածը առաջուց հաղալու: Ինքը Թերեւս Վնդղիցի աւելի կը փառքի այս քայքայման առաջը առնելու. բայց կրնայ ամեն ժամանակ պատահիլ կամ դուրսէն պատերազմ մը վրայ գալով, կամ հին սաճիւթեան կողմաւ կիցներուն ու գաղղիական նոր ու վերջի վերջը բարեկարգութեանց կողմաւ կիցներուն մէջ վնձ մը ծագելով, և կամ բրիտանակաները սող ելելով, որոնք ինչպէս յայտնի է Տաճկաց ընդթօթափութեան անհամբեր են: Վաղին գէպքին նկատմամբ կայսրը ինձի ըսաւ, թէ իրաւացի պատճառներ ունէր յիշելու. վասն զի թէ որ 1829 ին Տիպլիս յաղթական գուշակը արդիւնքը չըլլար, Սեվասթոպոլիսի Թնդանթները ընկնայած էր: Կայսրը նմանապէս ինձի առաջար...

կեց միտքս բերելու, որ միայն ինքը օգնական եղեր էր Սեվասթոպոլիս, երբոր Լիպրանայի փաշան անոր աթոռին վրասն ու կ'սպաննար:

Սիայն շարունակել կարգաւ, և կայսրը նորէն իս կեցուց երբոր էկայ ան կտորին որ աս բաւերով կ'սխի. «Վասնի պարագաներու մէջ Ռուսից կայսր և մեծին իրիտանից Թագուհւոյն Սեվասթոպոլիսի նկատմամբ ունեցած բարեկամական արտադրութեանց չի յարմարի և այլն:» Կայսրը ըսաւ, թէ կ'երեւայ որ Վ. Թագուհւոյն կառավարութիւնը աղէի չի հասկնար կոր, որ իմ գլխաւոր նպատակս իրմէ յայտարարութիւն մը կամ կարծիք մը ըստանայ է՝ թէ ինչ բան ներքին չէ ընել երբոր Տաճկաստան յանկարծակի լուծուելու ըլլայ: Պատասխան տուի: «Թեւ ըրես Չեր վեհախորհրդի կրեւր ըրեալ ըրեալ քիչ մը անոն չուղց պատասխան տալ. բայց վերջապէս աս խօսքերը ըսաւ: «Շատ բան կայ ու ընդ մեծ ամենեւնի չեմ հաճիր:» «Վաղ մեզնէ սխիւմ: Չեմ ուզեր բընաւ, որ Ռուսերը մշտնջենաւոր կերպով Վ. Պոլսու դրաւեն: Բայց ասիկա ըսելէս ետեւ կ'աւելցնեն, որ թող չ'ալ չեմ տար բնաւ որ անդղիցից, և կամ գաղղիցից և կամ ուրիշ որ և է մեծ տերութիւն մը կ'ըլլա գըրուեն: Թող չեմ տար բնաւ, որ իրեզանդեան կայսրութիւն մը կ'անդընդի կամ Յաւաստանի թագուհւոյն ըրեւթիւնը ընդարձակի, որով հար որ տերութիւն մը ըլլայ: Երկուս չեմ թողոր որ Տաճկաստան փոքրիկ հաւասարակալութեան ընկնայու բաժնուի, որոնք բայց պատասխանարան մը կ'ըլլա: Եւս Քրուսթներուն Վաճճիսիսեւ ըրեն ու Երուսղայի ուրիշ յեղափոխականներուն: Եւս գէպքերուն մէկն ալ յանձն չ'առնելու համար, որ կը պատահարիմ, մինչև որ մեկ վեր չ'ուր մը և մեկ հրայան մը մնայ ձեռքը: Եւս իմ գաղղիացիներէս մեկը քանին, ըսաւ կայսրը. հիմա դուք չ'ալ ըսելիներդ լուծ նայիմ:»

Քանի մը գիտալու Թնդանթներ ըրի կայսրը, զինքը սպահանջեցաւ հաւան, որ Վնդղիս երբէք Վ. Պոլսու աններու կողք չ'ընի, և թէ թագուհւոյն կառավարութիւնը չի հաճիր գիտալու ամեն կարգապարտութիւններ ընելու. բայց կայսրէն ստիպուելով վերջը աս խօսքը ըրի: Կարելի է, վեհախորհրդի, որ իմ գաղղիացի չի կրնայ յարմարիլ ոչ Չեր վեհախորհուրդեան և ոչ Թագուհւոյն կառավարութեանը: Բայց ան բանն որ առանձին մարդու մէջ կը յարմարի, շատ անգամ տերութեանց մէջ ալ կրնայ յարմարիլ: Ինչ կ'ըլլայ, թէ որ Տաճկաստանի մէջ կ'ընդմեջ մը պատահած ժամանակը Վնդղիս ու Ռուսիս յայտարարութիւն ընեն, թէ բնաւ մեկ տերութեան մը թող չ'ըլլա պիտի տրուի Օսմանեան կայսրութեան մեկ դաւառին տիրել, և թէ այս ստացուածքը սրպէս թէ կ'ընայ տակ պիտի մնայ մինչև որ բարեկամաբար կարգադրութիւններ ըլլան անոր վրայը:

Չեմ ըսեր, պատասխանեց կայսրը, թէ ատանկ բան մը ընել անհրաժեշտ է: Տաճկաստանի մէջ դաւառական կամ չինական կառավարութեան տաւրերը չի կան: Տաճկիսը բրիտանակաները ինչ կը յարձակին. բրիտանակաները Տաճկաց վրայ կ'ընեն, զանազան դաւառութեանց քրիտանակաները մեկը և մեկու հետ կը կուռին. մեկ խօսքով իստանպուլութիւն ու անիւլանուլթի: Վեհախորհրդի, ըրի, թէ որ Չեր վեհախորհրդի կրեւր կ'ընեն ինձի անիւլանուլթեամբ միտքս յայտնելու, կրեմ, թէ Չեր ու մեր մէջ եղած մեծ սարքերութիւնը սաւ է: Կուր միշտ կ'ըլլաք Տաճկաստանի աւերմանը իր հիմնական վիճակին նայելով. իսկ մեք կ'ըլլաք Տաճկաստանի երկրորդ զգուշութիւնները ձեռք առնել որ անոր վիճակը աւելի չի գէշնայ: Ս'արտաքին գործոց քարտուղաւ ըրաւ ալ ատանկ կ'ընէ ինձի ամեն աւելի տու, պատասխանեց կայսրը. բայց իմանդը յանկարծակի օրին մեկը կը

* Տես նախորդ թիւով հրատարակուած Լորտ Դան Ռեզըի աւ. Սըր Կ. Զ. Սէյմուր գրած նամակը:

